

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daniela Šafaříková

Školní šikana na II. stupni základní školy na Rychnovsku

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph. D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Daniela Šafaříková

**Bullying in Elementary School in Rychnov nad Kněžnou
Region**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 16. 02. 2020

Jméno autorky

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, Ph.D. za cenné rady a odborné konzultace a vedení bakalářské práce.

Anotace

Cílem této práce je zjištění počtu žáků na základní škole v oblasti Rychnov nad Kněžnou, kteří se se šikanou setkali. Zjistit jaké informace žáci o šikaně vědí. Pro získání dat byl použit kvantitativní výzkum formou standardizovaného dotazníku. Výsledky budou ověřeny pomocí statistické metody chí-kvadrátu. Přínosem této práce bude zmapování šikany na základní škole a zlepšení metod prevence proti šikaně, přičemž tyto poznatky mohou využít i ostatní školy v dané oblasti.

Klíčová slova

agresor, dotazníkové šetření, oběť, pomoc, prevence, šikana, škola

Annotation

The main goal of the Bachelor thesis is to find out the number of pupils in Rychnov nad Kněžnou Region, who have been subjected to bullying. Furthermore, to analyse what the pupils know about bullying. The quantitative research, in form of questionnaire survey, provided the values which were then validated by statistical chi-squared test. The results of the work are going to be used for mapping bullying and improving the prevention of bullying in the elementary school. The conclusion can also be applied in other schools in the region.

Keywords

aggressor, bullying, help, prevention, questionnaire survey, school, victim,

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE	10
1.1 Sociálně patologické jevy	12
1.2 Starší školní věk.....	15
1.2.1 Tělesný vývoj.....	16
1.2.2 Psychický vývoj	16
2 CHARAKTERISTIKA ŠIKANY	18
2.1 Druhy šikany	19
2.1.1 Šikana fyzická	20
2.1.2 Slovní šikana	20
2.1.3 Krádeže a ničení věcí	20
2.1.4 Násilné a manipulativní příkazy	20
2.1.5 Psychická šikana	21
2.1.6 Kyberšikana	21
2.2 Stádia šikany	21
2.3 Aktéři šikany.....	23
2.3.1 Agresor.....	23
2.3.2 Oběť	25
3 ŠKOLNÍ PREVENCE	26
3.1 Druhy prevence.....	27
3.1.1 Předpoklady k úspěšnému řešení šikany	29
3.2 Následky šikany	30
3.2.1 Dopad šikany na agresora.....	30
3.2.2 Dopad šikany na oběť.....	31
3.2.3 Organizace zabývající se šikanou.....	31
PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 METODOLOGIE	34
4.1 Cíl výzkumu.....	34
4.2 Metody výzkumu	35
4.3 Výzkumný vzorek.....	37
4.4 Výsledky šetření	38

5	DISKUSE	55
6	ZÁVĚR	59
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	60
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	63
	SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Žijeme ve světě, kdy problém šikany, je často přehlížené téma. Možná si naše společnosti vůbec neuvědomuje, jak závažné toto téma může být a co se vše může stát. Setkáváme se s lidskou lhostejností a na veřejnosti vidíme, že lidé radši projdou okolo, než aby někomu pomohli.

Díky moderním technologiím se se šikanou setkáváme čím dál tím více, ať už je to z pozice učitele, rodiče či jiné osoby. Nejčastěji se rodiče dětí setkávají se šikanou ve škole nebo při mimoškolních aktivitách dítěte. Pouze málo rodičů tuto skutečnost, že se jejich dítě stalo obětí šikany ví, a ještě méně ji řeší.

Spousta dětí se rodičům nesvěřuje s tím, co se ve škole nebo na kroužkách děje, a vymýšlejí různé důvody proč nechtějí chodit do školy či do volnočasových aktivit. Někdy se také můžeme setkat s tím, že rodiče se snaží řešit otázku šikany, tím, že dítěti koupí např. mobilní telefon, tablet atd. a myslí si, jak dokonale situaci vyřešili. Ne pokaždé mají pravdu a situaci tím vyřeší. Může se zde objevit ještě nějaký další problém.

Šikana se v dnešní době nevyskytuje jen u dětí na prvním stupni základních škol, v ještě větší míře se s ní můžeme setkat na stupni druhém, kde se v současné době projevují mezi dětmi velké rozdíly. Proč se stát obětí? Je nutné toto téma s dětmi probírat a vysvětlovat jim pořád dokola, že ne všichni můžou mít všechny a případně jim dávat i rady, jak se mají zachovat, pokud se s šikanou setkají, ať v pozici agresora, oběti či přihlížejícího.

Cílem práce je poukázat na problematiku šikany na druhém stupni základní školy. Teoretická část se věnuje rozdělení šikany a dále se zabývá definováním oběti a agresora, metodami šikany a prevencí. Praktická část je věnována problematice šikany na druhém stupni základní školy v okrese Rychnov nad Kněžnou. Pomocí dotazníkového šetření bylo zjištěno, zda žáci mají nějaké zkušenosti se šikanou, jestli znají prevenci a vědí, jaké postihy jim hrozí a jak se případně zachovat. Výsledky byly ověřeny statistickou metodou Chí – kvadrát.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

„Slovo sociální patologie pochází z latinského slova pathos, které znamená utrpení, choroba, nejedná se o samostatný vědní obor.“ (Fischer & Škoda, 2009, s. 13)

Sociální patologie je označení pro všechny nenormální nebo všeobecné nežádoucí společenské jevy.“ (Vykopalová, 2001, s. 9)

Můžeme sem zahrnout sankcionované formy a všechny druhy deviantního chování a zjištění příčin deviantního chování. Patologické jevy se odvíjejí od normy nebo normality, kterou se řídí daná společnost. (Vykopalová, 2001). Teorie sociální patologie dle Vykopalové (2001) je používána z nějakých předpokladů existence nedostatků společnosti, které působí na společnost a na její členy.

Společnost hledá prostředky, kterými je možné daným jevům či skutečnostem zabránit, případně je úplně omezit. Vykopalová (2001) tvrdí, že je důležité soustředit zájmy na prevenci, proti sociálně patologickým jevům, protože prevence je nejvíce účinná. Často se také zabývá terapií a rozebírá příčiny, jak patologické chování vzniklo. Vytvořené systémy prevence vždy souhlasí s empirickým výzkumem, který se zabývá změnami v socio-kulturních oblastech života a zároveň eliminuje patologické jevy ve společnosti. Vykopalová (2001) tvrdí, že se jedná o nezaměstnanost, chudobu a nejrůznější konflikty.

Sociální patologie pro zjištění příčin špatného chování pracuje s dalšími vědními obory a disciplínami. Vykopalová (2001) říká, že bývají využívány tyto přístupy: biologický psychoanalytický, sociologický a komplementární.

Sociální patologii se věnoval Piaget a Kohlberg. Vykopalová (2001) uvádí ve svém díle, že v teorii deviantního chování používá Piaget své stupně kognitivní kompetence, které následně rozpracovával Kohlberg. S průměrnými hodnotami se setkáme při dodržování norem ve společnosti. Lze se také setkat s negativním, nebo pozitivním projevem. Tento projev je pro normální společnost stále přijatelný, pokud nevybočuje

z uznávaného tolerančního limitu. „*Toleranční limit do určité míry toleruje odchylky chování od společenské normy.*“ (Vykopalová, 2001, s. 11)

V každé společnosti se setkáváme se změnou norem, které se mění s vývojem společnosti. Jednou z nejpoužívanějších současných teorií deviantního chování je teorie, která se zabývá příčinou jeho vzniku. Jedná se o naučenou deviaci.

Na sociální patologii je známe několik pohledů vědních disciplín.

1. Pohled absolutistický

Jedná se o pohled, který charakterizujeme jako představu nějaké existence jednoznačných a srozumitelných norem, které společnost používá. Tato pravidla jsou platná pro všechny členy společnosti a porušení chování společnost nepřijímá. (Fischer & Škoda, 2009)

2. Pohled moralizující

Jedná se o pohled, který, je stejně jako předchozí pro společnost velmi extrémní. Společnost a její členové se podle tohoto pohledu rozlišují na dvě skupiny. Do první skupiny patří morální nedevidanti: jedná se o skupinu, která respektuje pravidla společnosti a řídí se jimi. Druhá skupina jsou nemorální devianti. V této skupině potkáme asociální jedince, kteří nerespektují společenská pravidla a nemorálnost je jejich vrozená dispozice. Společnost je proto řadí do této kategorie. (Fischer & Škoda, 2009)

3. Medicínský pohled

Jedná se o pohled, který se používá v současné sociologické literatuře. Deviantní chování, jež se ve společnosti vyskytuje, je sice společností spojováno, ale ta se na ně zároveň dívá jako na příznak nemoci. Jinak řečeno deviace je vnímaná jako nemoc a současně jako produkt nesouladu mezi sociálním systémem a jeho částí. Pokud dojde k rozšíření patologických jevů, společnost není v pořádku a dochází k narušení společnostních pravidel. (Fischer & Škoda, 2009)

4. Statistický pohled

Jedná se o pohled, který se převážně používá pro vědní obory. Využívá se zde empirický výzkum a kvantitativní hledisko je v popředí na rozdíl od kvalitativního. Odchylky, které se v chování vyskytují, jsou chápány jako vzdálenost od nějakého daného průměru. Jevy, které se nacházejí mimo statistickou normu, jsou označovány jako abnormální jevy. Tento přístup ale nezaznamenává společenské standardy nebo mínění veřejnosti o daném problému. (Fischer & Škoda, 2009)

5. Relativistický pohled

Tento pohled je velmi důležitý v současné době. Od bývalých, tedy tradičních pohledů se liší. Odlišuje se stanoviskem, podle kterého můžeme porozumět způsobům chování nebo kulturním symbolům dané skupiny či společnosti. Deviace a patologie je poté posuzována pouze z daného a konkrétního sociokulturního prostředí, ve kterém k problému dochází. (Fischer & Škoda, 2009)

V dalších kapitole se zmíníme o sociálně patologických jevech, které se mohou projevat u dětí staršího školního věku.

1.1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEvy

Sociálně patologické jevy jsou pro společnost nežádoucí, neboť porušují dané společenské normy. Do sociálně patologických jevů patří: rasismus, kriminalita, šikana, toxikomanie, alkoholismus, syndrom CAN, sebevražednost, násilí aj.)

Sociálně patologické jevy Mühlpachr (2001) dělí na negativní společenské jevy, asociálně společenské jevy a sociálně patologické jevy.

Negativní společenské jevy jsou součástí moderní společnosti. Nebezpečnost těchto jevů je velmi nízká, ale mají na společnost určitý dopad. Do této kategorie patří například nezaměstnanost a rozvodovost.

Asociální společenské jevy jsou pro společnost nežádoucí. Dochází při nich k porušování všeobecně přijatých pravidel či zákonů. Řadíme sem šikanu, vandalismus nebo rasismus.

Sociálně patologické jevy jsou nezávažnější a pro společnost velmi nežádoucí. V této kategorii se například setkáme s kriminalitou, různými druhy závislostí atd. Jsou pro společnost velmi závažné a nebezpečné.

Charakteristika vybraných jevů:

1. Agresivita

Emmerová (2007) ve své literatuře uvádí, že v současné době dochází k velkému nárůstu agresivity a je to vnímáno jako celosvětový problém. Násilí s agresivitou můžeme vypořádat čím dál tím dříve i u mladších dětí než jen u dětí staršího školního věku.

Agresivita se začíná vytvářet již v předškolním věku, ale také může vzniknout již v prvních letech života. (Říčan, Janošová, 2010).

Agresivní chování souvisí s porušováním a omezováním práv druhých osob. Agresivní chování je ve školách vedeno proti jednomu nebo i více žákům. Může být, ale vedeno i proti učitelům či dalším pracovníkům, uvádí Emmerová (2007).

Říčan a Janošová (2010) uvádějí, že u dětí, které jsou ve školním věku, je velká pravděpodobnost zapojení se do závadných part. V dospělosti pak může takto osvojené negativní či agresivní chování přecházet až v trestnou činnost. A také se uvádí, že pokud jsou ženy v dětství agresivní, svou agresivitu si poté vybíjejí na vlastních dětech.

Děti s agresivním chováním pocházejí ze všech společenských vrstev. Ale můžeme říct, že se často jedná o děti rodičů, kteří zanedbávají výchovu, protože na své děti nemají čas. Zdrojem agresivity bývá často benevolentní, autokratická nebo rozmazlující výchova. (Říčan, Janošová, 2010).

2. Záškoláctví

Vágnerová a kol. (1988, s. 46-47) „*Záškoláctví je projevem odporu ke škole. Je to chování únikového typu a jeho cílem je vyhnout se nepříjemnostem, které dítě ve škole prožívá. Někdy bývá spojeno s útekami z domova nebo s toulkami.*“

Záškoláctví lze považovat za poruchu chování, která je často spojována s touláním anebo i s útekami z domova. Záškoláctví je bráno jako závažná porucha sociálního charakteru. Matoušek (2008) uvádí, že záškoláctví je predelikventní chování. Jedná se o chování, ze kterého se později s velkou pravděpodobností vyvine kriminální jednání jedince. Tato porucha chování bývá hlavně u nezletilých žáků nebo i mládeže. Souvisí s porušováním školního řádu, dále také s nerespektováním sociálních norem.

Chris Kyriacová (2005, s. 44) uvádí: „*Záškoláctvím trpí nejen jedinec, který se ho dopouští, ale i celá společnost, protože jeho důsledkem jsou špatné studijní výsledky žáků, jejich horší uplatnění v životě i kriminální činnost. Míra záškoláctví je také indikátorem správné funkce vzdělávacího systému. Pokud mají žáci pocit, že školní vzdělávání nemá smysl, a do školy proto nechodí, pak se musíme zamyslet nad způsoby a intervenčními prostředky, jakými s takovou situací můžeme bojovat.*“

Ondráček (2003) ve své literatuře uvádí, že záškoláctví je rušivý fenomén, při kterém dochází k narušení interakce mezi pedagogem a žákem. Tvrdí, že chození za školu, musíte brát vážně, a vždy se musíte pokusit o nápravu tak, aby záškolák začal chodit zpět do školy. Chování záškoláků také může způsobovat nebo být při výuce velice rušivé.

3. Tabakismus

Ve škole je kouření ve srovnání například s konzumací alkoholu více vzrůstající jev. Podle Mühlpachra (2001) je cigareta pro žáka nějakým symbolem mužnosti, ale také dospělosti. Kuřáctví se spojuje s prospěchem, čím horší je prospěch, tím více žáci kouří cigarety. „*Typický silný kuřák je chlapec nejvyšší třídy ZŠ s podprůměrným prospěchem*“ (Mühlpachr, 2001 s. 23).

Více kuřáků se nachází mezi chlapci než mezi dívkami. Mühlpachr (2001) tvrdí, že u žáků osmých tříd se jedná již o návykové kouření.

Tabák je také řazen mezi návykové drogy. Jeho účinky sice nevidíme tak rychle, ale i přesto jsou také velmi citelné. Tabákový kouř obsahuje škodlivé látky, jako jsou dehet, kysličník uhelnatý, formaldehyd a arsenid s kyanidem. Nejškodlivější látkou v cigaretě je nikotin. (Mühlpachr 2001).

V následující kapitole se budeme zabývat charakteristikou staršího školního věku.

1.2 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Žáci, kteří navštěvují druhý stupeň základních škol nebo nižší stupeň víceletých gymnázií, jsou řazeni ke staršímu školnímu věku. Starší školní věk můžeme rozdělit na dvě etapy. První etapou je puberta, kam patří žáci od 11 do 15 let, a poté nastává adolescence od 15 do 20 let. My se zde budeme zabývat obdobím puberty. Podle Szabové (2001) v pubertě u dítěte nastávají velmi výrazné změny.

Janda (1981) říká, že starší školní věk je přechodové období mezi dětstvím a dospělostí. Tvrdí, že tento přechod je pro dítě velice náročný a přináší s sebou období krizí, depresí. Zvyšuje se také nebezpečí psychických poruch. (Janda, 1981)

„Činnost školního dítěte je převážně charakterizována školním učením. Tato práce, stejně jako různá školácková zájmová zaměstnání a hry mají již svůj cíl, je možno při nich pozorovat úsilí, záměrnou koncentraci pozornosti a zájem o získávání nových poznatků. Je to vážně chápaná činnost, při níž dítě staršího školního věku využívá zejména své schopnosti. Pro nápadnou ochotu přejímat názory a vědomosti, podřizovat se bez výhrad programu a formální kázi, bývá toto údobí nazýváno naivním realismem.“ (Janda, 1981, s. 72).

Prchal (1988) uvádí, že děti, které rodiče vychovávají zvláštním způsobem, mohou mít skryté nebo naopak nezvládnutelné problémy s chováním. Mohou tak vznikat velké nepříjemnosti rodičům a může se také stát, že rodiče přestanou výchovu zvládat a děti

budou své problémy a rozpory řešit drogami, kouřením, alkoholem nebo útekem z domova.

1.2.1 TĚLESNÝ VÝVOJ

Starší školní věk přináší velmi zrychlený růst. Člověk se pohybuje neohrabaně, neví, co má dělat s rukama a nohama, a dochází ke snížené koordinaci nebo ovladatelnosti těla. Můžeme si všimnout i duševní labilitě anebo velké kritičnosti k vlastní osobě. (Szabová, 2001).

Brachfeld & Černayová (1980) uvádějí, že u dítěte staršího školního věku bychom měli klást důraz především na správné držení těla. V tomto období dochází k rychlé změně výšky a hmotnosti a dochází k dokončení růstu orgánů a končetin. Také se může objevovat náchylnost k poruchám hybného systému.

Dochází přitom k tvarové proměně u chlapců a dívek. U chlapců dochází k rozšiřování ramen a u dívek k růstu poprsí a boků. Můžeme si všimnout, že u obou pohlaví nastává rychlý růst paží, nohou i chodidel. Chlapcům se mění hlas a v hrubší, což bývá často doprovázeno mutací. Viditelným znakem dospívání je růst ochlupení. Ve starším školním věku dochází ke zvětšování orgánů vnitřních, ale i pohlavních. (Greg & Shale, 2010).

Greg & Shale (2010) uvádějí: dalším důležitým signálem puberty u dívek je menstruace a u chlapců první poluce, s tím související hormonální změny mohou někdy vyvolat posuny v chování. Rychlé fyziologické změny oslabují nervovou stabilitu a mnohdy navozují emoční labilitu. Tělesné změny doprovází odlišné chování. Děti neberou na vědomí dané proporce, které má každý individuální, ale snaží se hlavně zapadnout ve skupině vrstevníků a moc nevyčnívat. Ve starším období je u dívek prioritou takzvaný kult krásy a štíhlosti, u chlapců je tomu fyzická síla spolu s vypracovaným svalstvem, což mnohdy zvyšuje jejich sebejistotu.

1.2.2 PSYCHICKÝ VÝVOJ

Janda (1981) uvádí, že při poznávání nových projevů, kterými se vyznačuje pubertální období, nelze přehlédnout výrazný růst abstraktního myšlení. K velkým

změnám též patří zpřesněním rozumového poznání i lepší schopnost formulovat a vyjadřovat myšlenky. U žáků se začínají více rozvíjet poznávací zájmy, ale také dokážou stále více zaujímat kritické postoje. Místo studování učiva nastupuje zájem o vysvětlování podstaty jevů, dosti typické je časté pochybování a projevují se i snahy o zlepšování a objevování.

Janda (1981) ve své literatuře uvádí, že psychický přelom je potřeba hodnotit jako kladnou a zároveň kvalitní změnu. V tomto období však může dětem přinášet i školní neúspěchu. Samostatnost myšlení totiž nestačí na vyvážení disciplinovaného učení a výkladu z učebnic, proto se setkáváme s tím, že známky, které děti dostávají na vysvědčení, jsou často nespolehlivým obrazem o schopnosti dětí, či dokonce jejich předpokladů pro další studium nebo pro nebo uplatnění v budoucím povolání. Výstupní hodnocení by mělo být doplněné psychologickým vyšetřením, které bývá bohužel využíváno jen na některých školách. Přitom však je více směrodatné než samotné známky na vysvědčení. Ve školách také žáci devátých ročníků píší psychotesty a výsledky se probírají s rodiči. Ti jsou tak seznámeni se silnými ale i se slabými, ale i se slabými stránkami svých dětí.

Ve starším školním věku se setkávám s problémem, který souvisí s druhým pohlavím. Dospívající dívky nebo chlapci jsou probouzející se sexualitou podněcování k zájmu o novou oblast potřeb. Působí zde ovšem naše společenské konvence, zákazy nebo omezení, takže při mluvení o takovýchto věcech dochází k ostýchavosti, žáci narážejí na zábrany. Podle Szabové (2001) se nejvíce sexuality odehrává v patnáctém roce, a to především v obrazotvornosti, navenek se projevuje se pouze v symbolech nebo náznacích.

V další kapitole se dozvíme, co znamená pojem šikana, jaké máme druhy šikany a co a kdo všechno bývá s šikanou spojován.

2 CHARAKTERISTIKA ŠIKANY

„Slovo šikana pochází z francouzského slova chicane, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd.“ (Říčan, 1995, s. 25)

Podle Říčana (1995) pojem šikana zavedl český pražský psychiatr P. Příhoda. V dnešní době se nejčastěji setkáváme se školní šikanou. Šikanování nebo šikana je záměrné ubližování a užití síly člověkem či skupinou lidí, kteří si sílu vybíjejí na člověku, který se nedovede bránit a také je fyzicky slabší než člověk, který šikanu provádí. V současné době se setkáváme poměrně často s tím, že jedinec většinou není schopen se šikaně ubránit sám. Říčan (1995) uvádí, že za šikanu se neoznačuje rvačka, která je občasná a účastní se jí dva stejně fyzicky vybavení jedinci.

„Šikanování je hovorový výraz pro pronásledování, záměrné, zbytečné obtěžování, nespravedlivé obviňování, trestání, týrání“ (Klimeš, 1981, s. 704).

Bůžek, Michalík (2000, s. 133) uvádějí že, pod pojmem šikana nebo šikanování rozumí chování dítěte nebo skupiny dětí s cílem ohrožit, zastrašit, ponížit nebo ublížit jiné osobně, dítěti nebo skupině.

Bendl (2003) ve své literatuře uvádí, že šikana se může projevovat verbálními útoky, patří jsem i hrozba anebo fyzické násilí, které je často používáno.

„Z právního hlediska resp. V právní praxi, jak uvádí právník Oldřich Choděra, se používá pojmu šikana jako synonyma pro úmyslné jednání, které útočí na jeho lidskou důstojnost.“ (Kolář, 1997 s. 118).

Šikana se často projevuje formou vyhrožování, ponižování, nadávek, sexuálního obtěžování nebo fyzických útoků. Projevuje se ve formě přímé anebo nepřímé, to znamená, že v nepřímé formě nebývá jedinec do šikany nezapojený. Jedná se například o přehlížení dítěte ve třídě. Při přímé formě dochází i k fyzickému napadení. (Říčan, 1995).

Říčan (1995) tvrdí, že fyzická šikana je lépe zjiřitelná a pozorovatelná oproti psychické, například slovní šikaně, která se ze začátku nemusí vůbec poznat. Často bývá, spojená s legrací, proto je špatně zpozorovatelná.

V dnešní době není šikana problém jen u žáků a mládeže, velice často se s ní setkáváme v rodině nebo například i v práci u dospělých lidí. Bendl (2003) uvádí, že i dospělý se ve svém zaměstnání se mohou se šikanou setkat. Pro šikanu mezi dospělými na pracovišti se používá název mobbing. „*Mobbingem se obecně rozumí, nejrůznější způsoby znepríjemňování života jako např. nenápadné popichování, intriky, zlomyslné pomluvy či psychický teror.*“ (Bendl, 2003, s. 20) Mobbing je nejčastěji vytvářen kolegy v práci nebo nadřízeným.

„*Šikanování nikdy není pouze záležitostí agresora a oběti.*“ (Bendl, 2003, s. 29) Šikana se nikdy neděje ve vzduchoprázdnu, ale vždy se odehrává v rámci vzájemných vztahů uvnitř určité skupiny lidí. Jedná se o poruchu vztahů ve skupině.

Bendl (2003) uvádí, že v dnešní době se často setkáváme ve škole s jevem zvaným ekonomická šikana. Mezi žáky se setkáváme s problémy, které se zabývají sociálně ekonomickou situací rodin. Vidíme velké rozdíly mezi žáky z bohatých a mezi žáky z chudých rodin, hlavně co se týče materiálního vybavení. Typickým příkladem jsou drahé dotykové mobilní telefony, které děti používají a nosí do školy, a dále sem také patří značkové oblečení a obuv, kterou žáci nosí. Ve většině českých škol, nejsou používány školní uniformy, proto stále častěji narážíme na problémy s drahým oblečením stále častěji.

K šikaně často dochází z mnoha důvodů. Dle Říčana (1995) se jedná třeba o tlak kolektivu, který nutí jedince chovat se tak, jak se od něj očekává. Vidíme zde však i další důvody, jako je touha po moci, krutost, náboženství, zvědavost, ale i nuda.

2.1 DRUHY ŠIKANY

V dnešní době jsou známá různá dělení šikany. Druhy šikany rozdělujeme podle toho, jaká šikana se používá. Můžeme ji rozdělit na fyzickou – jedná se o napadení, nebo psychickou – útočíme oběti na psychiku. Dále šikanu rozdělujeme podle místa, kde se odehrává: školní prostřední, zaměstnání, volnočasové aktivity, internet. Šikana,

kteřá je prováděná pomocí internetu, se označuje jako kyberšikana. Ta je realizována zejména na sociálních sítích pomocí elektronických zařízení, která v dnešní době všichni využíváme: tablet, mobilní telefon, notebook či počítač.

2.1.1 ŠIKANA FYZICKÁ

V této formě šikany se agresor dopouští různých forem fyzického násilí včetně využívání nejrůznějších předmětů, pomocí nichž fyzický útok vede. Jedná se o fyzické násilí, které působí agresor oběti. Agresor pro tuto formu šikany využívá svoje vlastní tělo ale také například baseballovou pálku, boxerské rukavice a jiné předměty. Dle Řičana a Janošové (2010) je tato forma šikany lépe rozpoznatelná. Na oběti jsou vidět zranění jako třeba modřiny, odřeniny, zlomeniny, popálení apod. V horších případech se zde můžeme setkat i s poraněním či selháním orgánů, což může vést až ke smrti šikanované osoby. Řičan a Janošová (2010) uvádějí, že šikana fyzická je oproti psychické pro oběť bolestivá a velmi nepříjemná.

2.1.2 SLOVNÍ ŠIKANA

Agresor se snaží oběti vyhrožovat a slovně ji zastrašovat. Velmi často se, zde setkáváme s tím, že pokud oběť chce šikanu někomu oznámit, agresor ji zastrašuje a vyhrožuje jí fyzickým útokem.

2.1.3 KRÁDEŽE A NIČENÍ VĚCÍ

Tento druh šikany, je v dnešní době také dost známý a rozšířený. Agresor se snaží oběti odcizit nebo zničit její věci. Půjčuje si je bez dovolení a vrací je rozbité. Často se jedná hlavně o školní pomůcky, jako jsou sešity, pastelky, penály, učebnice aj. V dnešní době se můžeme setkat i se zničením mobilních telefonů, sluchátek atd.

2.1.4 NÁSILNÉ A MANIPULATIVNÍ PŘÍKAZY

Jedná se o druh šikany, kdy agresor dává oběti příkazy, co má splnit. Ty úkoly jsou pro oběť nepříjemné, ale vzhledem k tlaku, který agresor vyvíjí, oběť úkoly či činnosti plní. Často se zde setkáváme s psaním domácích úkolů, psaním testů, oběť je nucena odevzdávat jídlo nebo také peníze a další věci.

2.1.5 PSYCHICKÁ ŠIKANA

Říčan a Janošová (2010) uvádějí, že tento druh šikany, je velice těžké odhalit, zároveň ale také říkají, že i psychická forma šikany je pro oběť bolestivá. I když u tohoto druhu se nesetkáme s modřinami, zlomeninami či dalšími viditelnými znaky poškození oběti, i tak je to pro šikanovanou osobu velice náročné. Psychická šikana se projevuje například ignorováním nebo naopak slovním napadáním. Oběť bývá napadána například kvůli svému vzhledu, ale v dnešní době hlavně kvůli socio-ekonomickým podmínkám (zda má chytrý telefon, značkové oblečené atd.).

2.1.6 KYBERŠIKANA

Je to specifický druh šikany. Při kyberšikaně jsou používány elektronické přístroje a zařízení – mobilní telefon, internet, počítač, notebook, sociální sítě aj. Cíl kyberšikany je stejný jako u šikany fyzické, jde především o ponížení či ublížení oběti. U ostatních druhů šikany se vždy oběť s agresorem setkává tvář v tvář, u kyberšikany je to ale jiné.

Agresor je anonymní anebo může používat falešné profily lidí a vydávat se tak za někoho s jiným jménem. Agresor, který se uchyluje ke kyberšikaně, není většinou dost fyzicky silný, aby se účastnil normální šikany, ale je velice znalý, co se týče moderních technologií.

V dnešní době je bohužel agresor kyberšikany, špatně dosažitelný, protože může používat různé IP adresy, ze kterých, šikanu provozuje, a tak jeho polapení trvá delší čas. S nástupem moderních technologií se nám velice rozmohla dětská pornografie. Jedná se o trestný čin, který často bývá spojen například s chatováním a poskytnutím osobních fotografií neznámému člověku. (Kopecký, Krejčí, 2010)

2.2 STÁDIA ŠIKANY

Bendl (2003) ve své literatuře, uvádí, že šikanu rozděluje podle doby, jak dlouho trvá na určitá stádia. Každé stádium má určité vlastnosti podle, kterých se označuje a při překročení těchto vlastností postupuje do dalšího stádia. Literatura uvádí, ve kterých, stádiích je šikanu možné rozpoznat a kdy to ještě možné není. Nejmírnější stádium je první.

1. Stádium – ostrakismus

Bendl (2003) uvádí: v této fázi bývá šikanovaný člověk často odmítán kolektivem, jeho agresivnější členové se mu posmívají, nebaví se s ním, pomlouvají ho a zkoušejí na něj různé intriky a dělají na jeho účet různé legrácky. V této fázi většinou zrod šikany není ještě dobře odhalitelný.

2. Stádium – fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Bendl (2003) uvádí že, ostrakismus může přerůst do dalšího stádia. Do tohoto stádia lidé například přechází při odreagovávání svých špatných pocitů. Zde se začíná objevovat fyzická agrese. Dochází zde k upevnění skupiny, která se baví na účet oběti.

Bendl (2003) říká, že tato fáze je velmi nebezpečná, pokud se ve třídě sejde více agresivních dětí nebo více dětí z asociálních rodin. Zda šikana postoupí do dalšího stádia, záleží na sociální skupině. Pokud ve skupině vidíme soudržnost a žáci mají negativní vztah k násilí, šikana do dalšího stádia nedojde.

Když dojde k oslabení skupiny, agresori této situace využijí a v šikanování dál pokračují. Tím přechází šikana do třetího stádia.

3. Stádium šikany – klíčový moment, vytvoření jádra

Dochází k vytvoření skupiny agresorů, která se dle Bendla (2003) nazývá „*úderné jádro*“. Agresori zde začnou systematicky spolupracovat a šikanují oběti, které jim připadají nejvhodnější – tedy nejslabší jedince ze třídy případně kolektivu.

4. Stádium šikany – většina přijímá normy agresorů

V této fázi normy tyranů začínají přijímat i žáci, kteří jsou normálně ukázněni a slušní. Dochází ke krutému chování vůči oběti, jejímu týrání a agresor pocituje ze svého chování uspokojení.

5. Stádium šikany – dokonalá šikana

Jedná se o poslední stádium. Bendl (2003) uvádí, že v tomto stádiu jsou normy agresorů přijaty nebo respektovány zbytkem skupiny či třídy. „*Jsme svědky plného nastolení totalitní ideologie šikanování tzv. stadia vykořisťování, rozdělení členů skupiny.*“ (Bendl, 2003, s. 32)

Kolář (1997) uvádí, že agresori zde chtějí provádět pouze násilí, které považují za legraci. Tento pátý stupeň vidíme převážně ve věznicích, vojenském prostředí anebo ve výchovných ústavech pro mládež. V mírnější podobě se s ním, ale můžeme setkat i v prostředí školním – např. na základní škole.

2.3 AKTÉŘI ŠIKANY

Mezi hlavní osoby šikany patří agresor. Agresor je osoba, která šikanu provádí. Dále se zde setkáme se šikanovaným, který se nazývá oběť. Tito osoby, nejsou však jediní, kdo patří mezi účastníky. Mezi další účastníky patří, také okolí, učitelé, sourozenci, rodina. Velkou roli zde hrají i média, které mají podíl na vlivu chování agresora.

2.3.1 AGRESOR

„*Agresor, ten, kdo se aktivně zúčastní šikany, zvláště ten, který ji začíná a vede (iniciátor), skutečně mívá určité typické vlastnosti.*“ (Říčan, Janošová, 2010, s.53)

Mnozí lidé, kteří se chovají jako agresori, si často neuvědomují, co dělají a jaké postihy za šikanu mohou mít. Pro většinu agresorů je šikana legrace, protože nedokážou odhadnout, vážnost situace.

Kolář (1997) uvádí, tři typy agresorů.

1. Agresor bývá hrubý, impulsivní a primitivní.
2. Agresor se prezentuje jako slušný a inteligentní člověk se sadistickými sklony v sexualitě.

3. Agresor se projevuje jako srandista. Bývá často optimistický a dobrodružný zároveň je velmi oblíbený u ostatních.

Agresor je člověk, který je většinou tělesně zdatný, silný a obratný, není však vyloučeno, že se agresorem nemůže stát i slabší jedinec. Ve tváři agresora podle jeho mimiky můžeme vyčíst hrubost, ale zároveň se tito lidé se umí perfektně schovávat i za andělskou tvář a my nic nepoznáme. Setkáváme se zde, i s tím, že vše je pečlivě naplánované podle časového harmonogramu. Agresor má dobře rozpočítané, kdy šikanu může provádět a kdy to bude pro něj daleko jednodušší než v případě, když by například na místě jeho zamýšleného činu bylo hodně lidí.

Agresor většinou porušuje nějaká pravidla, řády nebo normy. Pokud se jedná o školní šikanu, setkáváme se s porušováním školního řádu. Říčan a Janošová (2010) tvrdí, že agresor se projevuje celkovou nekázní, lhaním, podváděním, krádežemi či ničení majetku aj. Ve škole si můžeme všimnout i jeho slabšího prospěchu, ale nebývá to pravidlem.

Agresor je také podle Říčana a Janošové (2010) člověk, který má zakrnělé sebevědomí, je neoblíbený u ostatních a vzbuzuje strach – snaží se nějakým způsobem zviditelnit. Bývá dominantní a potřebuje, aby vše bylo podle něho. Líbí se mu, když může ovládat ostatní, nemá žádnou empatii a schopnost vcítit se do ostatních lidí. Typická pro agresora je krutost, zlomyslnost a agresivita, kterou již někde viděl.

Agrese neboli agresivita se u dětí může projevovat již v předškolním věku. Důležitým podnětem pro vytvoření agrese je zděděný určitých sklonů a impulsivita, ale zároveň hraje roli negativní vzor a výchova. Nesprávná výchova jedince rozvoj jeho agresivity velice ovlivní, pokud dítě bývá často méně oceňované nebo se rodiče více věnují sourozencům, může se zde objevit počátek agrese.

Také konflikty mezi rodiči, které dítě vidí, nebo ubližování vrstevníkům mnohdy působí jako faktor, který může iniciovat agresivní chování. Agresoři ze strany dětí pocházejí z nejrůznějších společenských vrstev. Je jedno, zda vyrůstají v sociálně slabších rodinách, nebo naopak patří do rodin bohatých. Často se v rodinách můžeme setkat s tím, že rodiče nemají čas věnovat se dětem, protože pořád pracují. To se týká zejména

dětí z podnikatelských rodin. Mnozí takto zaneprázdnění rodiče se dětem snaží nedostatek svého času vynahradiť různými dárky, nepřiměřeně vysokým kapesným, takže tyto děti prostě mají vše, na co si vzpomenou. Že to může jejich výchovu ovlivňovat negativně, je nasnadě. Pedagogové se neradi s takovými rodinami dostávají do sporu, protože mnohé z nich bývají důležitými sponzory školy. (Říčan, Janošová 2010)

2.3.2 OBĚŤ

Bendl (2003) říká, že v poslední době se obětí stávají i jedinci, kteří jsou vzorní, ukáznění, hodní a působí jako bezproblémoví žáci. Obětí většinou bývá ten, kdo má nějaké znevýhodnění, je vzhledově odlišný nebo patří k sociálně slabé rodině. Dále se můžeme i setkat s tím, že oběť se odlišuje rasově, nebo národnostně, ale i odlišnými hodnotami či jiným chováním.

Projevy chování šikanovaných dětí jsou různé. U oběti lze zpozorovat uzavřenost, přestává mluvit, začíná mít jiné zájmy a dochází zde k tomu, že se nezapojují do činností. Oběti mají často narušenou psychiku, myslí si, že špatné jsou ony, klesá jejich sebevědomí a začínají podceňovat svoji inteligenci i vzhled.

Bendl (2000) uvádí, že existují tyto skupiny obětí.

1. Pasivní oběti: jedná se o lidi, kteří jsou bojácní a zároveň uzavření a opatrní. Těžko si hledají přátele a většinou mají nedostatek dovedností a sebedůvěry.
2. Provokující oběti: jedná se o malou skupinu osob, které provokují druhé. Jedná se hlavně o posmívání.
3. Účelové oběti: tito lidé na sebe berou roli oběti, protože se chtějí stát populární. Často svým nevhodným chováním baví celou třídu.
4. Falešné oběti: osoby se stěžují, ale jejich stížnosti jsou přehnané. Svým chováním chtějí získat pozornost.
5. Útočníci ale zároveň oběti: někdy se dítě stane obětí, ale můžeme být zároveň agresorem. Jedná se hlavně o osoby, které jsou šikanované dospělými, v důsledku čehož se setkáváme s jejich větší agresivitou vůči mladším lidem. Je zde patrná i výraznější neoblíbenost takovýchto jedinců.

3 ŠKOLNÍ PREVENCE

Školní prevence šikany je velmi důležitá; je nutné vytvořit pro žáky vhodné prostředí a zároveň vybudovat systém ucelené ochrany. Učitelé by měli své žáky dobře znát, a především by měli zaměřovat pozornost na jejich chování. Pokud si všimnout nějakých změn v chování, mohou šikanu odhalit už v počátečním stádiu. V tomto případě se začíná budovat určitá důvěra a děti se pak ochotněji učitelům svěří.

Na začátku školního roku žáci v třídním kolektivu jako prevenci proti šikaně s učiteli vymýšlí řád třídy, což jsou domluvená pravidla, jak se děti budou chovat nejen k ostatním dětem, ale i k učitelům. Podle Říčana (1995) je pro školy daleko levnější prevence šikany než represe. Prevence se uplatňuje na místě, kde se šikana nikdy nevyskytla, ale zároveň je potřebná a nutná i ve školách, kde šikana již někdy v minulosti nastala. Součástí školní prevence jsou besedy s odborníky nebo policisty, projektové práce, či dokumenty.

Schéma prevence školních šikan podle Koláře (2001, s. 198):

1. Pedagogická komunita, která posiluje imunitu školních skupin a celých škol proti onemocnění šikanováním.
2. Specifický program proti šikanování jako dílčí součást školní komunity, který dokáže případné onemocnění brzy detekovat a účinně léčit.
3. Odborné služby resortu školství, tvořené pedagogickou-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně-pedagogickými centry, diagnostickými ústavy apod., jejichž úkolem je umět řešit pokročilé šikany a vůbec poskytnout servis v oblasti prevence šikanování.
4. Spolupráce škol s odborníky z jiných resortů a s nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování. Patří sem například spolupráce s kriminalisty pro mládež, sociálními kurátory, dětskými psychiatry (zejména při brutálních a kriminálních šikanách).

5. Pomoc a podpora ministerstva a krajských úřadů školám při vytváření prevence šikanování.
6. Kontrola škol ze strany České školní inspekce, ministerstva školství a krajských úřadů, jak jsou připraveny ochránit žáky před šikanováním.
7. Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi, jako je například Amnesty International v ČR, Občanské sdružení proti šikanování apod.

Lovasová (2005 s. 19) cituje: *„Je důležité, aby byla morální a společenská norma důrazně vyžadována všemi členy společnosti, tedy ne pouze represivními orgány, ale aby všichni měli zájem na minimalizování bezpráví a násilí mezi lidmi.“*

3.1 DRUHY PREVENCE

Druhy prevence můžeme rozdělit do tří skupin, které uvádí Bendl (2003).

1. Primární prevence
2. Sekundární prevence
3. Terciární prevence

Primární prevence

Jedná se o prevenci, která je používána, pokud ještě k šikaně nedošlo. *„Spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte, v informovanosti dětí, rodičů a veřejnosti o šikaně a preventivních aktivitách ve škole.“* (Bendl, 2003, s.78)

Účinné prostředky, které se používají v primární prevenci: žáci či osoby jsou přirozenou součástí komunity, jsou budovány otevřené a kamarádské vztahy.

Sekundární prevence

Je využívána v situacích, kdy k šikaně již došlo a musí být použita nápravná opatření. Snažíme se o to, aby se problémy již znovu nevyskytly. Patří sem včasná diagnostika, šetření šikany a také pedagogická opatření. Do pedagogických opatření zahrnujeme: ochranu obětí, rozhovor s obětí a agresorem a další komunikaci, také sem patří výchovné řešení s agresory. Agresory seznámíme s postihy a následky jejich chování, snažíme se jejich agresi utlumit a znovu je zapojit do kolektivu.

Terciální prevence

V dnešní době se vůbec nevyskytuje. Bendl (2003) uvádí, že v budoucnu musíme vědět, co do ní bude patřit a jak se bude používat. Velmi důležité je, aby v tomto stupni bylo možné agresora možné ze školy vyjmout.

Druhy prevence, které ve své literatuře uvádí Vavrečková. Vavrečková (in Bendl 2003) uvádí, že existuje primární a sekundární prevence.

Primární prevence

Primární prevence se především uplatňuje, když k šikaně ještě nedošlo. Jedná se o harmonickou výchovu osobnosti dítěte, dále sem patří informovanost dětí a rodičů o šikaně a preventivní aktivity ve škole. Účinnými prostředky primární prevence jsou přirozené součásti komunity (např. celoškolní setkání, školní parlament, třídní samospráva). Správná ochrana proti šikanování spočívá v budování kamarádských vztahů ve školním prostředí.

Sekundární prevence

Sekundární prevence se uplatňuje v situacích, kdy k šikaně už došlo. Musí zde být použita opatření k nápravě, aby se problémy znovu neobjevily. Řadíme sem včasnou diagnostiku, vyšetření šikany, pedagogická opatření a výchovnou práci s agresory. (Vavrečková in Bendl 2003).

3.1.1 PŘEDPOKLADY K ÚSPĚŠNÉMU ŘEŠENÍ ŠIKANY

K úspěšnému řešení šikany, je velmi důležité vytváření vhodných podmínek, dodržování pravidel a řádů, a používání různých metod. Bendl (2003) uvádí, že velmi důležité je připuštění možného vzniku šikany a její existence v daném prostředí, např. ve škole. Dalšími výraznými faktory, které většinou vedou k úspěšnému řešení šikany, jsou odvaha oběti a její ochota. Zde je velmi důležité, aby oběť spolupracovala a byla ochotná šikanu hlásit, například, učitelům, rodičům nebo i policii.

Učitelé by měli mít pečlivé záznamy o všech řešených šikanách, aby se tyto problémy znovu neobjevovaly. Tyto záznamy jsou často jako důkazní materiály. Jsou nepostradatelné, když učitel hovoří s rodiči oběti a agresora. Dále je velice důležité, aby učitelé měli o šikaně dostatek informací, znali metody prevenci, ale i formy postihu. Informovanost je v tomto případě základní podmínkou úspěchu.

Říčan (2010) ve své knize uvádí následující postup řešení šikany.

1. **Odhadnout závažnost problému** – učitel si musí problémem být jistý a musí včas zasáhnout.
2. **Rozhovor s aktéry**
Jedná se postup, který je velmi důležitý pro vyšetřování. Učitel může získat důležité informace. Rozhovor musí být připravený, mít určitou posloupnost a zároveň učitel musí dávat pozor, jaké otázky klade.
3. **Nalezení svědků**
4. **Rozhovor se svědky**
5. **Ochrana oběti**

Tento postup může i nemusí být do schématu zařazený. V určitých případech hlavně při fyzické šikaně je tento krok velmi důležité.

6. Rozhovor s agresory

Při rozhovoru s agresory je důležitá pečlivost a příprava. Pokud potřebujeme zjistit proč, začali šikanu dělat musíme být dobře připravený. Musíme mít shromážděné všechny důkazy a zároveň být připraveni na to, že nám agresori budou lhát a neříkat pravdivé informace. V této fázi agresory upozorníme na závažnost činů, kterých se dopouštějí, a na následky, které to může mít.

3.2 NÁSLEDKY ŠIKANY

Následky šikany často bývají velmi špatné pro obě strany, jak pro agresory, tak pro oběti. Pokud se nezasáhne včas, může mít oběť například trvalé zdravotní následky. Šikana a její dopad na oběť může být také posuzována jako trestný čin, což spousta lidí vůbec neví.

Nejhorší následky, jak jsem říkala jsou následky pro oběť. Oběť trpí poruchami spánku, sníženou schopností socializace, psychosomatickými poruchami, únavou a bolestí nebo mu šikana může přivodit různá zranění či nemoci. Nejčastěji oběť po šikaně prochází dlouhou psychologickou či psychiatrickou léčbou. V některých případech oběť již ani nechce žít, ztrácí smysl života. (Říčan, 2010).

3.2.1 DOPAD ŠIKANY NA AGRESORA

Říčan (2010) ve své literatuře ukazuje na studie, které zjistily, že agresori jsou členy různých skupin, v nichž si osvojují nejrůznější formy nevhodného chování. Tito lidé se často dostávají do střetu se zákony, které porušují, aniž si to vůbec uvědomují, a pokud o tom vědí, nepřijde jim to divné nebo špatné.

Agresori projevují vůči ostatním antisociální chování. Jedná se o chování, které je pro určitou skupinu nepřijatelné. Pokud agresor překročí hranici patnácti let, jedná se u něho již o trestnou činnost.

Seznámíme se s trestnou činností, která je používání při šikanování: jedná se o trestní činy spojené s omezením svobody, vydíráním, loupeží, ublížení na zdraví, pohlavním zneužíváním nebo poškození cizích věcí.

Agresorům hrozí různé postihy, jako je vyloučení ze školy, či dokonce vyloučení ze společnosti. Často se setkávají s policií, a jelikož rodiče na tyto děti nestačí, mohou se agresoři za šikanu dostat do diagnostických a dalších ústavů, kde probíhá jejich etopedická výchova.

3.2.2 DOPAD ŠIKANY NA OBĚŤ

Nejhorší dopad má šikana na oběť. Ta je často fyzicky nebo psychicky napadána, trpí pocitem méněcennosti, poruchami soustředěnosti a má velké problémy se socializací. Oběti šikany se straní společnosti a o svých problémech nechtějí s nikým mluvit. Někdy se pokoušejí o útoky z domova, v horším případě dokonce o sebevraždu. (Říčan, 2010).

Tito lidé se snaží šikanu často zatajit například různými výmluvami, jako je pád ze schodů, pád z kola atd. tak, aby nemuseli přiznat, že modřiny a další zranění mají z fyzické šikany. Šikana pro oběti představuje velký stres. Děti, které jsou šikanované ve škole nebo ve volnočasových aktivitách, často chodí za školu, zájmové útvary nenavštěvují a straní se společnosti. Také se často vymlouvají na různé nemoci. (Bendl 2003).

Bendl (2003) uvádí, že oběť šikany trpí posttraumatickou stresovou poruchou. Tato porucha, pokud se projeví v dětském věku, je reakcí na velký stres dítěte a může se projevit až šest měsíců po samotné šikaně.

3.2.3 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE ŠIKANOU

Linka bezpečí

Linka bezpečí funguje od 1.9. 1994 a její vzorem byla anglická linka nazývaná se ChildLine. (<https://www.childline.org.uk>)

Linka bezpečí od počátku funguje jako anonymní linka, kam se mohou dovolat děti nebo i dospělé osoby. Linka funguje 24 hodin denně. Tato linka bezpečí začínala pouze

na šesti terminálech, takže zpočátku co linka fungovala, bylo velmi obtížné se na ní dovolat. Na první telefonní číslo, které v ČR fungovalo, měly zpočátku fungování možnost volat pouze děti, které bydlely na území hlavního města Prahy.

O tři roky později se na linku s telefonním číslem 800 155 555 už dalo dovolat z celé České republiky. Dříve veškeré telefonáty hradila firma s názvem Český Telecom, později však linka přešla pod firmu O2. Dnes má linka bezpečí jiné telefonní číslo, a je možné se na něj dovolat v rámci Evropské unie. Linka bezpečí nyní sídlí v Praze, a to konkrétně v Psychiatrické nemocnici Bohnice.

Cílem linky bezpečí je poradit a pomoci dětem a studentům, kteří se na linku bezpečí dovolají. Nejlepším výsledkem je, když po kontaktu s linkou děti zvládají své problémy dále řešit samy a už další pomoc nepotřebují.

Klient, který se na linku bezpečí dovolá, má mnoho práv, jichž se může dožadovat. Patří k nim například rovný přístup ke všem dětem, zachování anonymity a mlčenlivosti, neplacení za radu, možnost vyžádání jiného pracovníka nebo i ukončení spolupráce na vlastní žádost. (<http://www.linkabezpeci.cz/>)

Policie ČR

Policie ČR je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor. Byla zřízena zákonem České národní rady ze dne od 21.6.1991. Je vytvořena pro veřejnost a veřejnosti slouží. Úkoly, které řeší, jsou tyto:

- 1.chránit bezpečnost osob**
- 2. chránit bezpečnost majetku**
- 3. chránit veřejný pořádek**
- 4.předcházet trestné činnosti**

Policie ČR plní také úkoly podle trestního řádu a úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti. Police je podřízena ministerstvu vnitra. Její organizační strukturu tvoří

prezidium, útvary působností, krajská ředitelství a útvary, které jsou jimi zřizovány. Nejnižší stupeň tvoří územní obvody.

Policie má telefonní číslo 158, které je platné pouze v České republice. I na toto číslo je však možné šikanu ohlásit a Policie ČR ji začne ihned řešit. Od patnácti let věku je šikana brána jako trestný čin, kterým se police musí zabývat. (<https://www.policie.cz/>)

Rodičovská linka

Jedná se o linku, která se zabývá poradenstvím a nabízí pomoc rodičům z České republiky. Pokud jsou v záležitostech svých dětí bezradní.

Provoz linky byl zahájen v roce 2001 ke dni 2.dubna. Tato linka, která má telefonní číslo 840 111 234 byla založena kvůli tomu, že spousta rodičů se obracelo na linku bezpečí, která ale slouží pro děti. Rodičovská linka patří pod linku bezpečí. Dříve fungovala pouze v pondělí a ve středu v odpoledních hodinách. V září roku 2007 začala rodičovská linka fungovat pro rodiče každý pracovní den. V roce 2011 se setkáváme se službami i pomocí e-mailu. (<https://www.rodicovskalinka.cz/>)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

Tématem bakalářské práce je šikana na druhém stupni základní školy v okrese Rychnov nad Kněžnou. Výzkum byl zaměřen na jednu konkrétní školu, která patří do okresu Rychnov nad Kněžnou. Do výzkumu byly zapojeny ročníky: sedmý, osmý a devátý. Zvolenou výzkumnou metodou je metoda dotazníkového šetření. Jedná se o standardizovaný dotazník. Dotazníky byly vyplněny anonymně. Zajímalo nás, co žáci o šikaně vědí a jestli, se šikana na této škole vyskytuje.

V teoretické části jsme se zabývali vymezením pojmu sociální patologie, dále se v práci objevila kapitola sociálně-patologické jevy a charakteristika staršího školního věku rozdělená na tělesný a psychický vývoj dítěte. Obsahem druhé kapitoly je vymezení pojmu šikana, poté následují podkapitoly, jež se věnují druhům šikany, jako jsou např. šikana fyzická, psychická, kyberšikana atd. Dále jsou zde popsány fáze šikany a také aktéři šikany. Setkáme se zde s pojmy agresor a oběť. Ve třetí kapitole rozebíráme prevenci. Jsou zde zmíněné fáze prevence a způsoby, jak úspěšně šikanu vyřešit, dále také následky šikany a její dopad na agresora a oběť. Nakonec jsou uvedeny organizace, které se šikanou zabývají a řeší ji.

V empirické části jsme se zaměřili na výzkum. Výzkum byl realizován metodou dotazníkového šetření. Definujeme cíl práce a mám tři stanovené hypotézy. Budeme se zaměřovat na zkoumaný vzorek respondentů, se kterými jsem výzkum realizovala. Bude zde popsána metoda, která byla použita při sběru dat, následná analýza a interpretace výsledků z výzkumu. Představíme zde výsledky provedeného empirického šetření dané bakalářské práce.

4.1 CÍL VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumného šetření této bakalářské práce je zjistit, zda se žáci setkali ve škole se šikanou, jaké informace o šikaně znají a vědí. Tyto informace byly zjišťovány na základní škole v okrese Rychnov nad Kněžnou. Do výzkumného vzorku byli zapojeni

žáci sedmých, osmých a devátých tříd. Jednalo se o žáky ve věku 12-15 let. Pro dosažení cíle byly stanoveny následující výzkumné hypotézy ověřené statistickou metodou χ^2 – kvadrátu.

Hypotéza 1

Hypotéza H₀: Se šikanou na základní škole se nesetkali chlapci a dívky.

Alternativní hypotéza H₁: Se šikanou na základní škole se setkali chlapci a dívky.

Hypotéza 2

Hypotéza H₀: Chlapci a dívky nevědí, jak se zachovat při šikaně.

Alternativní hypotéza H₂: Chlapci a dívky vědí, jak se zachovat při šikaně.

Hypotéza 3

Hypotéza H₀: Chlapci a dívky nemají dostatek informací o následcích šikany.

Alternativní hypotéza H₃: Chlapci a dívky mají dostatek informací o následcích šikany.

4.2 METODY VÝZKUMU

V bakalářské práci byl zvolen pro zpracování výzkumu kvantitativní výzkum. Bylo počítáno s větším množstvím respondentů.

Výzkumná část byla prováděna formou dotazování pomocí papírových dotazníků. V dotazníku byly definovány uzavřené otázky s dostatečným množstvím odpovědí. Předpokladem bylo, aby respondent měl možnost a také prostor vyjádřit se k jednotlivým otázkám.

Chrástka (2007) uvádí ve své literatuře, že pro kvantitativní výzkum je jednou z nejčastějších používaných metod dotazníková forma. Dotazníkové šetření bývá většinou preferované, protože je nízkonákladové, dále se zde setkáme s úsporou času a je zde poměrně malá náročnost na zkoumaný vzorek. Dále toto šetření zaručuje anonymitu respondentů, může se použít vícekrát, a tako umožňuje statistické datové analýzy a správné výsledky. Můžeme počítat s tím, že respondenti odpovídají za sebe a nejsou ovlivněni názorem ostatních lidí. Lze ale měřit ale pouze jejich postoje a názory, neznáme jejich chování k danému problému.

Dotazníkové šetření bylo provedeno od 1.11 do 8.11. 2019. Dotazník obsahoval 16 otázek, kdy respondenti odpovídali na jednotlivé otázky pomocí uzavřených odpovědí. U některých otázek měli možnost zakroužkovat více odpovědí. Sběr dat pro dotazníkové šetření byl realizován přímo se žáky základní školy. Zpracováno bylo 82 dotazníků. Zpracování proběhlo prostřednictvím tištěných dotazníků, které byly doneseny do základní školy a následně byly zadané žákům. Žáci/respondenti byli seznámeni s účelem sběru dat a zároveň byla zabezpečena anonymita a jejich bezpečí při zpracování dotazníků. K dotazníkům neměli přístup ani učitelé základní školy.

Samotný dotazník byl vytvořen v programu Word. Následně byl vytištěn a rozdán žákům/respondentům. Výsledky dotazníků byly zpracovány v programu Excel, v němž byly vytvořeny grafy. Byla přitom zajištěna anonymita respondentů.

Pro interpretaci a další analýzu sesbíraných dat bylo využito matematického třídění prvního stupně. Výsledky jsou zpracovány pomocí programů Excel, kde byla i ověřena výzkumná hypotéza. Výsledky výzkumného šetření jsou v práci uvedeny v grafech a v tabulkách.

Pro potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz jsme použili statistickou metodu Chí – kvadrát. Chí – kvadrát je jedna ze statistických metod, která umožňuje ověření, nebo zda má náhodná veličina předem dané pravděpodobnosti. Tento tes patří k nejpoužívanějším, ale zároveň k základní testům nezávislosti v kontingenčních tabulkách. Na empirickou část této bakalářské práce byl použit test Chí–kvadrát. Ferenčík (2000) ve své literatuře uvádí, že zkoumání bývá založeno na myšlence porovnání a pozorování četnosti k četnosti, kterou očekáváme.

Kontingenční tabulka se používá k přehlednému a názornému zobrazení vztahu dvou určitých znaků, jak opět uvádí Ferjenčík (2000). Četnost charakterizujeme jako data získaná od respondentů a očekávaná četnost pozorované četnosti představují data získaná díky respondentům. Očekávanou četnost nám udává vzorec.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

O – pozorovaná četnost, E – očekávaná četnost Skalská (2009).

Hendl (2004) uvádí, že Chí-kvadrát test se zakládá na posouzení rozdílu mezi pozorovanými neboli skutečnými četnostmi výskytu hodnot v daném souboru a očekávanými četnostmi, které odpovídají předpokládanému rozdělení pravděpodobností. Při výpočtu vycházíme z toho, že platí nulová hypotéza a vypočítány χ^2 pak musí být menší než 0,05. Pokud je výsledek menší než 0,05, hypotézu zamítáme a to z důvodu že rozdíl mezi pozorovanými a očekávanými četnostmi je náhodný činitel.

4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Dotazníkové šetření bylo provedeno na základní škole v okrese Rychnov nad Kněžnou u žáků základní školy v sedmých, osmých a devátých třídách. Žákům bylo 13-15 let. Dotazníky vyplnilo 82 žáků, kteří o to byli požádáni. Dotazníky byly zpracované tištěnou formou a po týdnu byly vybrané. První čtyři dotazníkové otázky byly zaměřeny na demografické údaje další již na stanovené hypotézy a cíl práce. Respondenti/žáci věděli, k čemu bude dotazníkové šetření použito, a také byli informováni o zachování anonymity. Žákům neboli respondentům bylo vysvětleno zachování bezpečí při vyplnění dotazníků a také poděkováno za jejich odpovědi. Otázky v dotazníku byly sestaveny na stanovené hypotézy, cíli práce a na vedlejší hypotézy. Vzor dotazníku je v příloze této bakalářské práce.

Sebraná data od žáků/ respondentů jsou uvedena v grafu a zároveň v tabulkách.

Tabulka 1

Chlapci	38
Dívky	44
Celkem	82

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

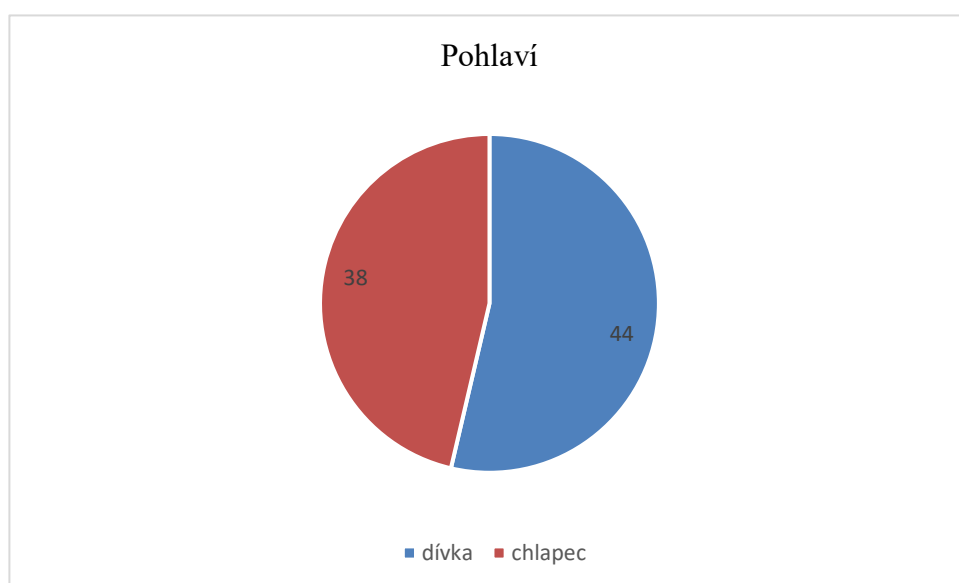
4.4 Výsledky šetření

Otázka č. 1

Pohlaví?

Odpovědi byly od žáků sedmého, osmého a devátého ročníku základní školy. V těchto třídách na dotazník odpovídalo 44 děvčat a 38 chlapců.

Graf 1

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 2

Dívky	44
Chlapci	38

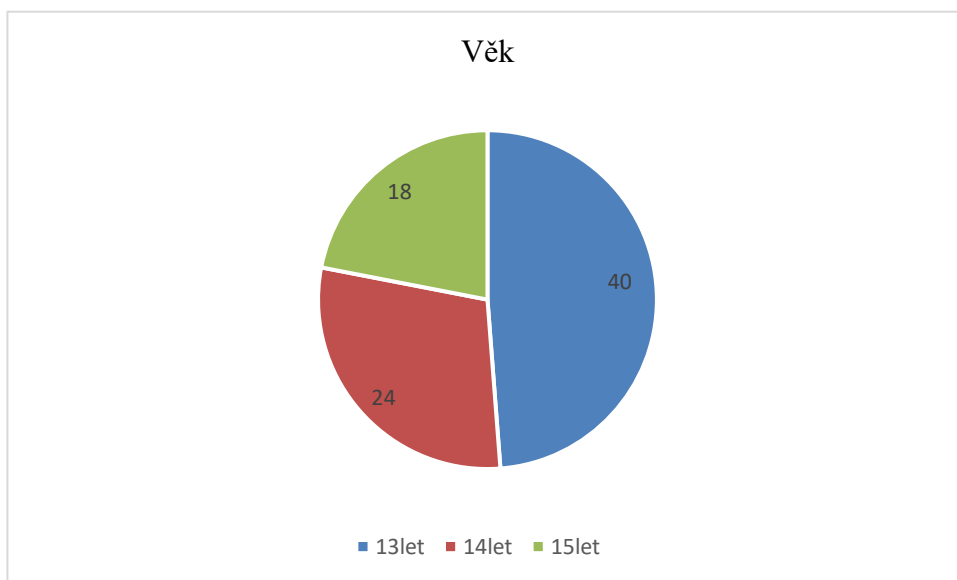
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 2

Jaký je tvůj věk?

Věk žáků, kteří odpovídali na dotazník byl v rozmezí 13-15 let. Ve věku 15 let mi odpovědělo 15 žáků. Žáků s věkem 14 let bylo 24 a nejvíce bylo žáků, kterým je 13 let, a to bylo 40 žáků.

Graf 2

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 3

13 let	40 žáků
14 let	24 žáků
15 let	18 žáků

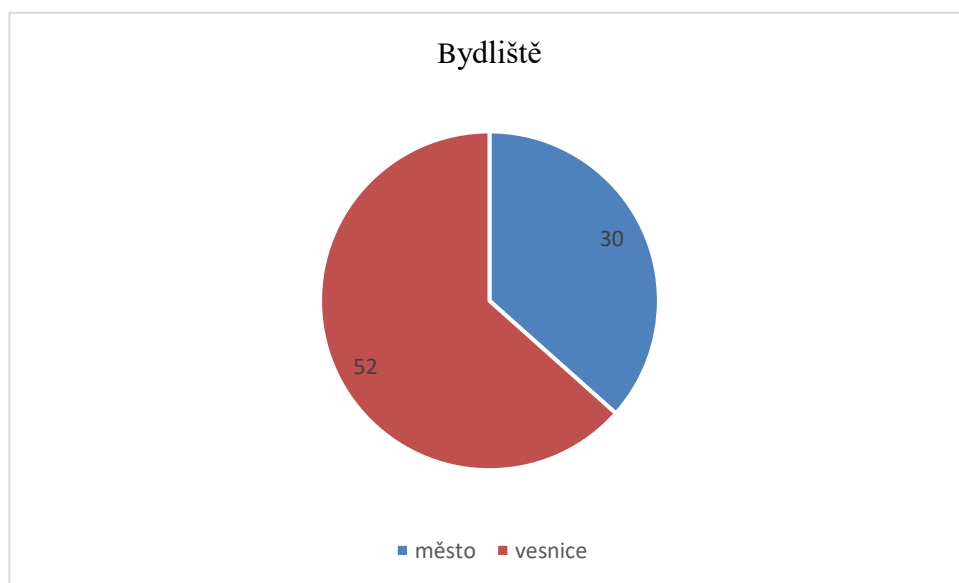
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 3.

Bydlíš na vesnici nebo ve městě?

Většina dotazovaných uvedla, že žije na vesnici, jednalo se o 52 respondentů. Třicet respondentů uvedlo, že žijí ve městě. Do školy, ve které byl dotazník zadáván chodí spousta žáků z okolních vesnic; již dopředu jsem tedy věděla, že vesnice bude převažovat.

Graf 3

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 4

Město	30
Vesnice	52

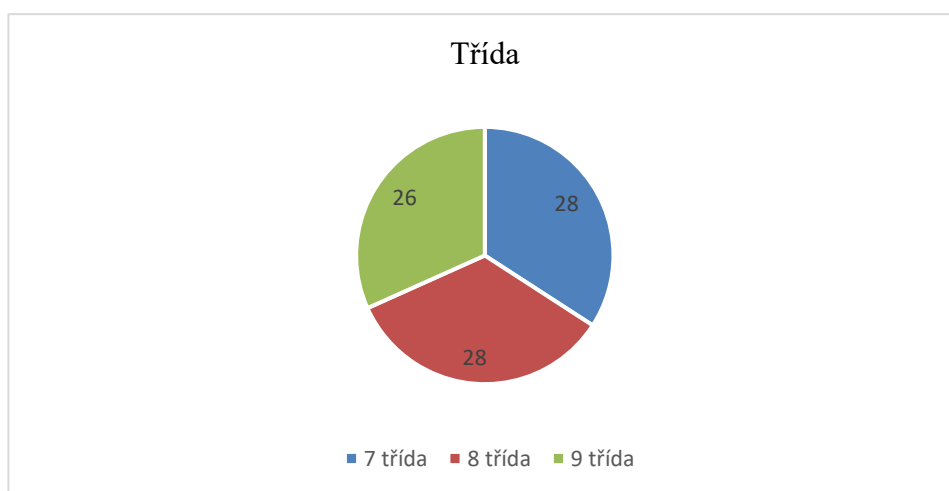
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 4

Jakou třídu navštěvuješ?

Žáci uvedli, že sedmou třídu navštěvuje 28 žáků, osmou třídu také 28 žáků a v deváté třídě je počet žáků 26.

Graf 4

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 5

7. třída	28
8. třída	28
9. třída	26

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 5

Setkal/a jsi se ve škole s šikanou?

Žáci měli možnost na tuto otázku odpovědět ano, ne, nevím. Převážná část odpověděla, že se se šikanou ve škole setkala. Jednalo se o 49 žáků, dalších 28 uvedlo, že se se šikanou nikdy ve škole nesetkali a 5 žáků odpovědělo, že neví.

Graf 5

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 6

Ano	49
Ne	28
Nevím	5

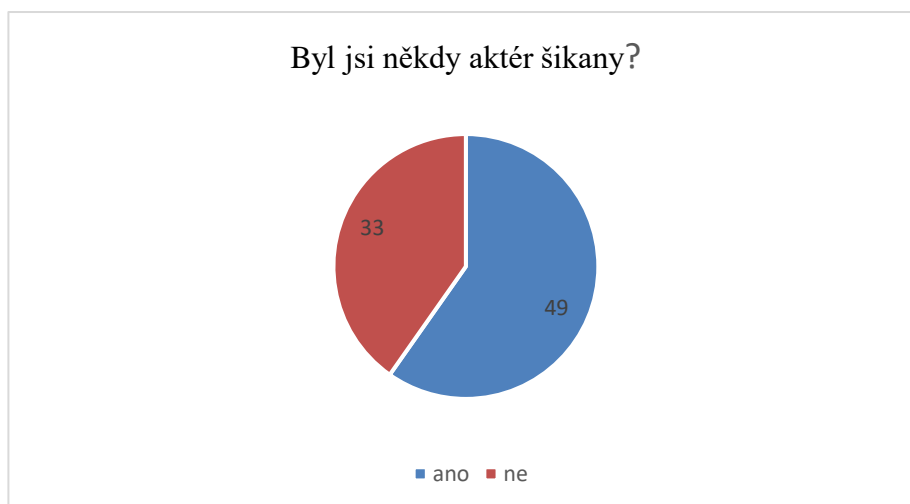
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 6

Byl jsi někdy aktér šikany?

Na tuto otázku převážná část odpověděla ano. To znamená, že někdy byli aktérem šikany. Odpověď ano zakroužkovalo 49 žáků, což je více než polovina. Pouze 33 žáci zakroužkovali, že se nikdy aktérem šikany nestali. Myslím si, že pokud by žáci věděli, že dotazníky učitelé budou prohlížet, bude odpověď na tuto otázku zkreslená.

Graf 6

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 7

Ano	49
Ne	33

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 7

Jaké druhy šikany znáš?

Na otázku, jaké druhy šikany znáš mohli žáci vybrat z možností fyzická, psychická a kyberšikana. Nejvíce zastoupená odpověď byla kyberšikana, kterou v dotaznících zakroužkovalo 71 lidí. Dále žáci uvedli, že znají fyzický druh šikany – jednalo se o 64 osob – a nejméně zastoupená, tedy i známá pro žáky byla psychická šikana - pouze 57 osob. Myslím si, že žáci nevědí, co vše pod pojem psychická šikana patří, jinak by mohla být zastoupena v podobném rozsahu jako například kyberšikana.

Graf 7

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 8

Fyzická šikana	64
Psychická šikana	57
Kyberšikana	71

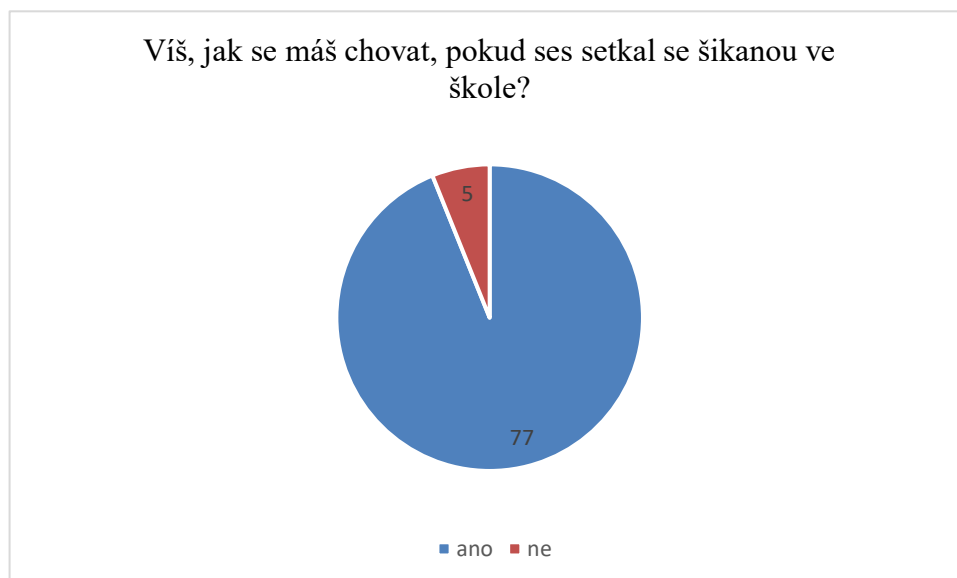
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 8

Víš, jak se máš chovat, pokud ses setkal se šikanou ve škole?

Na otázku, která souvisí s tím, jak se mají žáci chovat, odpovědělo 77 žáků ano. Většina žáků ví, jak se má zachovat a co má dělat v případě šikany ve škole. Pouze 6 žáků odpovědělo, že nevědí, jak se mají chovat.

Graf 8

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 9

Ano	77
ne	5

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 9

Zastaneš se oběti šikany?

Odpověď žáků u této otázky byla velice zajímavá. Většina žáků (67) odpověděla, že by se oběti šikany nezastali, a pouze 15 žáků by se zastalo. Myslím si, že odpověď může být trochu zkreslená a že by žáci v případě šikany oběti pomohli aspoň tak, že by to někomu řekli.

Graf 9

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 10

Ano	15
ne	67

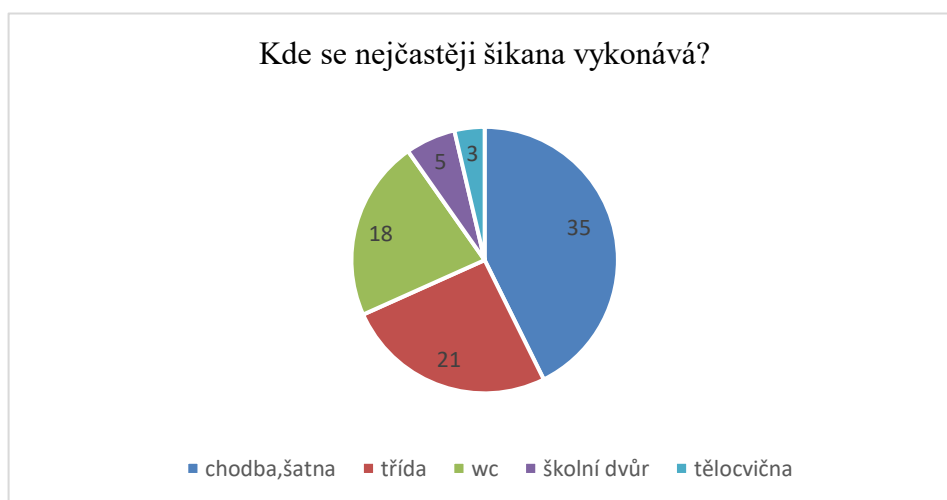
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 10

Kde se nejčastěji šikana vykonává?

Na tuto otázku byly odpovědi různé. Nejvíce žáků (35) se shodlo, že šikana je nejčastěji na chodbě nebo v šatnách. Je nepodstatné, zda to jsou šatny v tělocvičně nebo normální šatny, kde si žáci ukládají své oblečení. Další velká skupina, kterou tvořilo 21 žáků, uvedla, že s šikanou se často setkává ve třídě, o něco méně, tj. 18 žáků uvedlo, že šikana bývá často provozována na toaletách. Nejméně žáků (5) uvedlo, že se šikana objevuje na školním dvoře, pouze tři žáci označili jako místo, kde se vyskytuje šikana vyskytuje tělocvičnu.

Graf 10

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 11

Chodba, šatna	35
Školní dvůr	5
Třída	21
WC	18
tělocvična	3

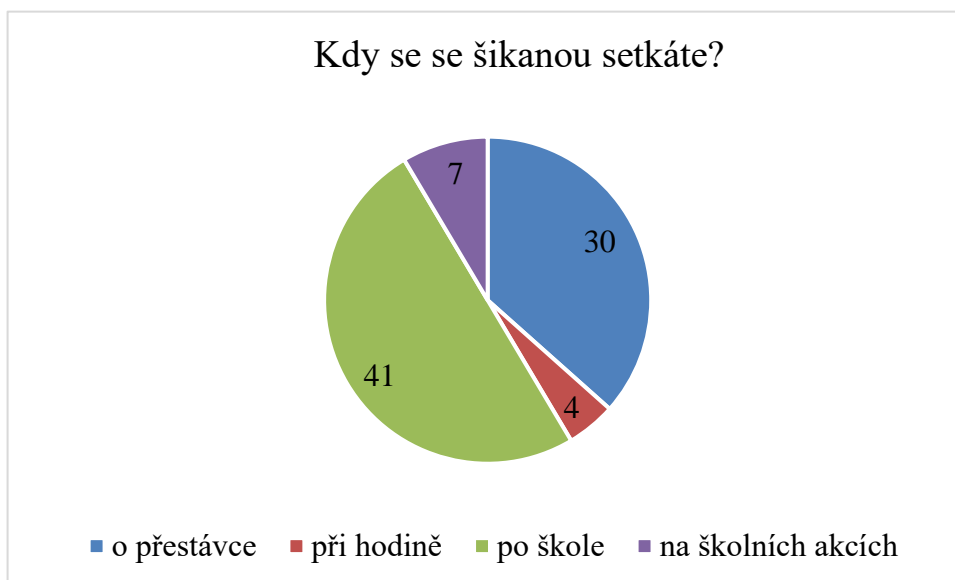
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 11

Kdy se se šikanou setkáte?

Na otázku, kdy se se šikanou setkávají, mně žáci uvedli, že nejčastěji to bývá po škole - 41 žáků. Dalších 20 uvedlo, že se se šikanou setkávají o přestávkách. Pouze sedm uvedlo, že na školních akcích a jen 4 při vyučování. Myslím si, že tyto odpovědi nejsou úplně pravdivé, protože díky náhledům, které jsem v této škole měla, bych řekla, že nejvíce se šikana vyskytuje na školních akcích.

Graf 11

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 12

Přestávka	30
Po škole	41
Školní akce	7
Při hodině	4

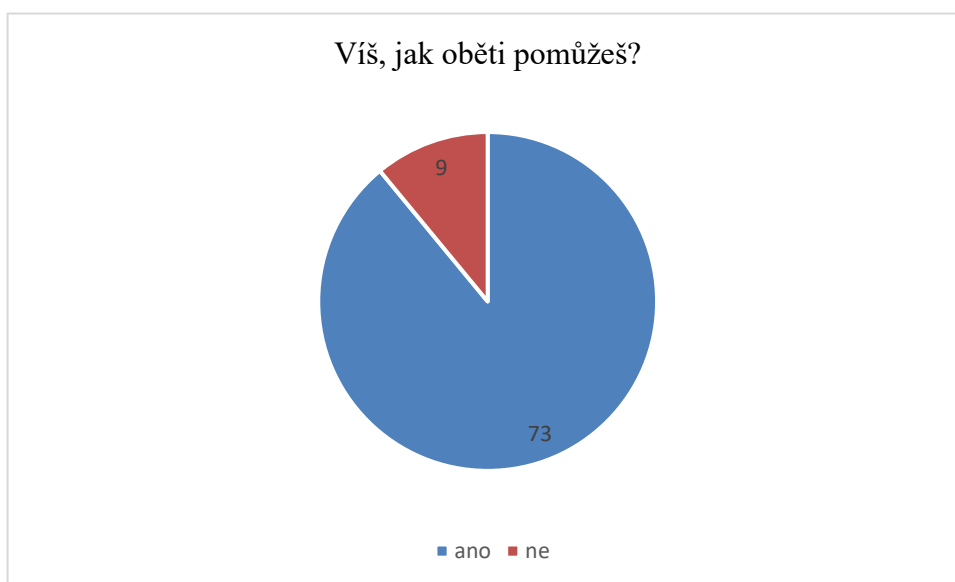
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 12

Víš, jak oběti pomůžeš?

Na otázku, jak oběti pomoci mi odpovědělo pouze 9 žáků, že nevědí, jak by oběti pomohli, a zbytek, tj. 73 žáků, ví, jak oběti šikany pomoci. Překvapilo mě, že většina žáků ví, jak oběti pomůže, ale na otázku č. 9 mnozí odpověděli, že by oběti nepomohli.

Graf 12

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 13

Ano	73
Ne	9

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 13

Označ, kam se v případě šikany obrátíš.

V případě šikany by nejvíce žáků celkem 33 - hledalo pomoc u učitele a dalších 20 by se obrátilo na své rodiče, aby jim pomohli šikanu vyřešit. Pouze 15 žáků by se obrátilo na při problému na policii a 14 by volalo na linku bezpečí.

Graf 13

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 14

Rodiče	20
Učitel	33
Linka bezpečí	14
policie	15

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 14

Je šikana trestný čin?

Tato otázka byla do dotazníku vložena, protože mě zajímalo, kolik lidí ví, že šikana je trestný čin. Odpověď byla 45 žáků odpovědělo, že vědí, že se jedná o trestný čin, a 37 žáků uvedlo, že šikana trestný čin není. Překvapilo mě, že hodně lidí uvedlo, že šikana se nebere jako trestný čin.

Graf 14

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 15

ano	45
ne	37

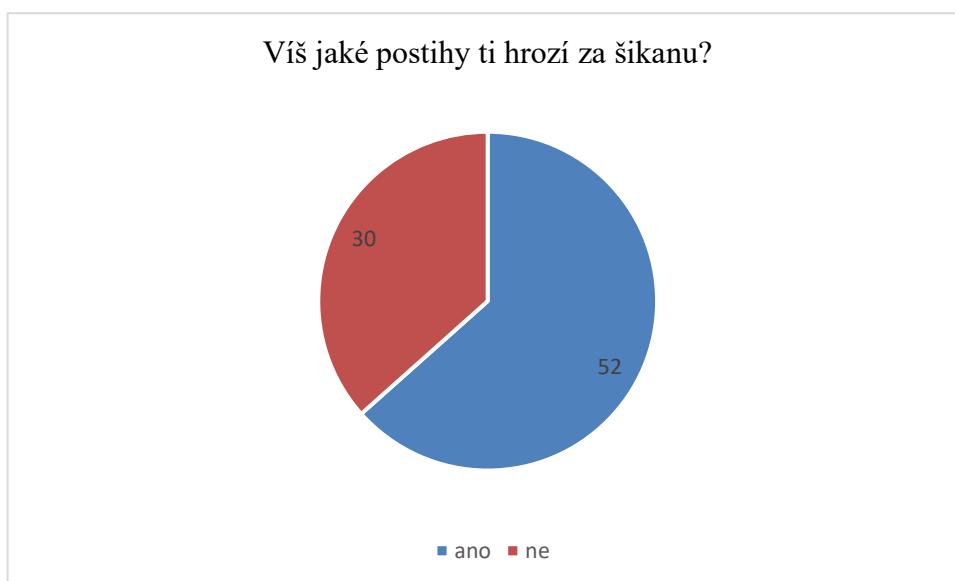
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 15

Víš, jaké postihy ti hrozí za šikanu?

Většina žáků tj. 52 si uvědomuje a ví, jaké postihy jim v případě vykonávání šikany hrozí, 30 žáků ale uvedlo, že neví, jaké postihy za šikanu hrozí. Pořád mi přijde 30 žáků jako velké číslo, když se o šikaně baví velmi často. Podle mého názoru možná žáci raději ani nechtějí vědět, co jim hrozí za postihy, případně se o to vůbec nezajímají. Dokonce někteří ani nevědí, že by je ve výjimečných případech mohli i vyloučit ze školy.

Graf 15

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 16

ano	52
Ne	30

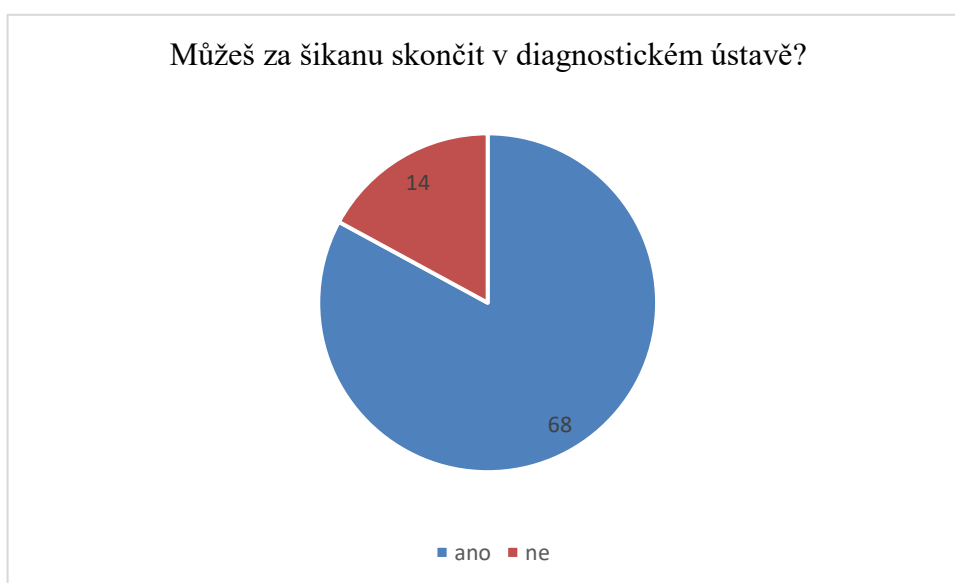
Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Otázka č. 16

Můžeš za šikanu skončit v diagnostickém ústavu?

Otázka č. 16 byla zaměřena na znalost postihů za šikanu. Většina žáků, tj. 68 ví, že by mohli skončit v diagnostickém ústavu a pouze 14 žáků o tom, že by za následky šikany mohli být takto potrestáni neví.

Graf 16

Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

Tabulka 17

Ano	68
Ne	14

Zdroj: vlastní Zdroj: Autor práce, 2020, vlastní šetření

5 DISKUSE

Cílem výzkumného šetření této bakalářské práce bylo zjistit, zda se žáci setkali ve škole se šikanou, jaké informace o šikaně znají a vědí. Zajímalo nás, jaké informace žáci mají, a jak vidí šikanu na své škole, zda se vyskytuje nebo ne. Do výzkumu byli zapojeny žáci základní školy v okrese Rychnov nad kněžnou a jednalo se o žáky vybraných tříd sedmé osmé a deváté.

Pro dosažené cíle bakalářské práce byly stanoveny výzkumné hypotézy, které jsou uvedeny níže a byly ověřené statistickou metodou Chí-kvadrátu.

Pro stanovení cíle a zároveň pro ověření hypotéz výzkumného šetření se zúčastnilo 82 respondentů. Dotazníková metoda sběru dat a statistické vyhodnocení těchto dat chí – kvadrát testem, kdy jsme mohli jednu ze stanovených hypotéz vyloučit a druhou hypotézu potvrdit.

V prvním stanoveném cíli jsme se zajímali o to, zda se chlapci a dívky na základní škole setkali se šikanou. Výsledkem v prvním stanoveném cíli jsme zjistili, že hodnota p – jedná se o výsledek signifikantního testu je 1.92. Ta to hodnota je větší než stanovená hladina signifikace 0,05. V prvním výzkumném šetření jsme přijali alternativní hypotézu **H₁: Se šikanou na základní škole se setkali dívky i chlapci.**

Tabulka 18 Kontingenční tabulka očekávaných četností

Pozorované četnost	Ano	Ne	Celkem
Chlapci	28	10	38
Dívky	26	18	44
Celkem	54	28	82
Očekávaná četnost	Ano	Ne	
Chlapci	25,02	12,97	
Dívky	28,97	15,02	

Signifikace Chí-kvadrát testu

Ve druhém stanoveném cíli jsme se zajímali o to, zda chlapci a dívky vědí, jak se mají při šikaně chovat. Výsledek signifikantního rozdílu hodnoty p je 0,39. Signifikantní hladina byla stanovena na 0,05 a také byla překročena. V tomto cíli byla přijata také alternativní hypotéza H_2 : **Chlapci a dívky vědí, jak se zachovat při šikaně.**

Tabulka 19 - kontingenční tabulka očekávaných četností

Pozorované četnost	Ano	Ne	Celkem
Chlapci	35	3	38
Dívky	42	2	44
Celkem	77	5	82
Očekávaná četnost	Ano	Ne	
Chlapci	35,6	12,97	
Dívky	41,3	15,02	

Signifikace Chí-kvadrát testu

Třetím výzkumným cílem bylo, zda chlapci a dívky mají dostatek informací o následcích šikany. Výsledek signifikantního rozdílu p byl zjištěn 26,01. Tato hodnota je o dost vyšší než hladina signifikace 0.05. Na základně hodnoty byla přijata alternativní hypotéza H_3 : **Chlapci a dívky mají dostatek informací o následcích šikany.**

Tabulka 20 - kontingenční tabulka očekávaných četností

Pozorované četnost	Ano	Ne	Celkem
Chlapci	13	25	38
Dívky	39	5	44
Celkem	52	30	82
Očekávaná četnost	Ano	Ne	
Chlapci	24,09	13,90	
Dívky	27,90	16,09	

Signifikace Chí-kvadrát testu

6 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjištění počtů žáků na základní škole v okrese Rychnov nad Kněžnou, kteří se setkali se šikanou. Dále jsem zjišťovala, jaké informace žáci o šikaně znají.

V teoretické části jsem se zabývala sociální patologií a sociálně patologickými jevy, charakterizovala jsem starší školní věk, následně jsem přešla k tématu šikana. U šikany jsem se zabývala definicí pojmu, rozdělení účastníků šikany, dále jsem zmínila druhy a stádia šikany. V práci se také setkáte s prevencí šikany, a dozvíte se jaké postihy agresorům za šikanu hrozí.

Praktická část obsahovala výzkumné šetření, které bylo formou standardizovaného dotazníku, a bylo ověřeno pomocí statistické metody Chí–kvadrát. Dotazník byl použitý na základní škole na druhém stupni ve vybraných třídách. Jednalo se o sedmou, osmou a devátou třídu.

Vyhodnocení dotazníku bylo velmi zajímavé, a může tak být přínosem pro učitele základní školy, kde byl dotazník použit. Z dotazníku vyčteme, že nám odpovídalo 82 žáků. Žáci uvedli, že se většina z nich se na základní škole s šikanou setkala, myslím, že již tohle je první podmět, o který by se pedagogové měli zajímat. V dalších otázkách odpověděli a zároveň podali informace, kde se šikana nejvíce vyskytuje.

Tyto informace by mohli sloužit, jako podmět k prevenci, a zamezení šikany, například větší pozornosti učitelů, dozorem o přestávkách atd. Žáci uvedli, že znají různé druhy šikany jako je psychická, fyzická a kyberšikana. Osobně si myslím, že pořádně nevědí, nebo mají špatné informace, co vše se dá označit za psychickou šikanu. Myslím si, že ji používají více než si uvědomují.

Většina žáků si také uvědomuje, jaké následky jim za šikanu hrozí, ale myslím si, že si vůbec neuvědomují, jaké problémy pak může mít oběť šikany.

Určitě by bylo zajímavé, kdyby se dotazník po vyhodnocení dostal do ruky pedagogům, kteří pracují na škole a oni by znali odpovědi svých žáků. Ti by pak mohli případné šikaně ve škole zabránit, zlepšit prevenci a dát žákům více poznatků o šikaně.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, 197 s. Pedagogika. ISBN 80-86642-08-9.

BRACHFELD, Karel a Elena ČERNAYOVÁ. *Pediatric I: učebnice pro střední zdravotnické školy, studijní obor dětské sestry*. Praha: Avicenum, 1980, 265 s. Učebnice pro zdravotnické školy.

BŮŽEK, A., MICHALÍK J. Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 170 s. ISBN 80-244-0054-5.

CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE. *Puberťáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Praha: Portál, 2010, 197 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-662-9.

EMMEROVÁ, Ingrid. *Prevenca Sociálnopatologických javov v školskom prostredí* Ingrid Emmerová. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2007. ISBN 9788080834401.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Přeložil Petr BAKALÁŘ. Praha: Portál, 2000, 255 s. ISBN 80-7178-367-6.

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2004, 853 s. ISBN 80-7178-820-1.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANDA, František. *Hygiena dětí a dorostu: učebnice pro lékařské fakulty - pro posluchače lékařské fakulty hygienické*. Praha: Avicenum, 1981, 256 s.

KLIMEŠ, Lubomír. *Slovník cizích slov*. 1981. Praha: SNP, 1981.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001, 255 s. ISBN 80-7178-513-X.

KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997, 127 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-123-1.

KREJČÍ V., KOPECKÝ R., *Kyberšikana českých dětí* [online]. c2010 [cit. 2019-11-29].

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Čj.: 28 275/2000-22

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 151 s. ISBN 80-7178-945-3.

LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005, 27 s.

MATOUŠEK, Oldřich; MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-807-3678-258.

MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2511-5.

ONDRÁČEK, Petr. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo--: informace a podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce rušivě*. Praha: ISV, 2003, 290 s. Pedagogika. ISBN 80-86642-18-6.

PRCHAL, Josef. *Vychováváme děti*. 2. upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 190 s.

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010, 155 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995, 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.

SKALSKÁ, Hana. *Pravděpodobnost a statistika: příklady a otázky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009, 193 s. ISBN 978-80-7435-005-4.

SZABOVÁ, Magdaléna. *Preventivní a nápravná cvičení: [pohybové hry pro děti od 6 do 14 let]*. Praha: Portál, 2001, 143 s. ISBN 80-7178-504-0.

VÁGNEROVÁ, Marie, Petr KLÍMA a Jaroslav ŠTURMA. *Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 186 s.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 154 s. ISBN 80-244-0337-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

Childline | Childline. Childline | Childline [online]. © 2020 [cit. 20.1. 2020]. Dostupné z: <https://www.childline.org.uk>

Seznam použitých internetových zdrojů

Linka Bezpečí | Linka bezpečí. Linka Bezpečí | Linka bezpečí [online]. © 2020 [cit. 20.1. 2020]. Dostupné z: <http://www.linkabezpeci.cz/>

Úvodní strana - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2019 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 15.02.2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/>

Rodičovská Linka | Úvod. Rodičovská Linka | Úvod [online]. © 2020 [cit. 20.1. 2020]. Dostupné z: <https://www.rodicovskalinka.cz/>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1	38
Tabulka 2	39
Tabulka 3	40
Tabulka 4	41
Tabulka 5	42
Tabulka 6	43
Tabulka 7	44
Tabulka 8	45
Tabulka 9	46
Tabulka 10	47
Tabulka 11	48
Tabulka 12	49
Tabulka 13	50
Tabulka 14	51
Tabulka 15	52
Tabulka 16	53
Tabulka 17	54
Tabulka 18 Kontingenční tabulka očekávaných četností	56

Tabulka 19 - kontingenční tabulka očekávaných četností	57
Tabulka 20 - kontingenční tabulka očekávaných četností	58

Seznam grafů

Graf 1	38
Graf 2	39
Graf 3	40
Graf 4	41
Graf 5	42
Graf 6	43
Graf 7	44
Graf 8	45
Graf 9	46
Graf 10	47
Graf 11	49
Graf 12	50
Graf 13	51
Graf 14	52
Graf 15	53
Graf 16	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I
---------------------------	---

Příloha A - Dotazník

1. Pohlaví
 - A) Dívka
 - B) Chlapec

2. Věk
 - A) 13
 - B) 14
 - C) 15

3. Bydliště
 - A) Město
 - B) Vesnice

4. Třída
 - A) 7
 - B) 8
 - C) 9

5. Setkal/a si se ve škole s šikanou?
 - A) Ano
 - B) Ne
 - C) Nevím

6. Byl jsi někdy aktér šikany?
 - A) Ano
 - B) Ne

7. Jaké druhy šikany znáš?
 - A) Fyzická
 - B) Psychická
 - C) Kyberšikana

8. Víš, jak se máš zachovat, pokud se setkala se šikanou ve škole?
 - A) Ano
 - B) Ne

9. Zastaneš se oběti šikany?
 - A) Ano
 - B) Ne

10. Kde se nejčastěji šikana vykonává?
 - A) Chodba, šatna

- B) třída
- C) WC
- D) Školní dvůr
- E) Tělocvična

11. Kdy se se šikanou setkáte?

- A) O přestávce
- B) Při hodině
- C) Po škole
- D) na školních akcích

12. Víš, jak oběti pomůžeš?

- A) Ano
- B) Ne

13. Označ kam se v případě šikany obrátíš.

- A) Učitel
- B) Rodiče
- C) Linka bezpečí
- D) Policie

14. Je šikana trestný čin?

- A) Ano
- B) Ne

15. Víš, jaké postihy ti hrozí za šikanu?

- A) Ano
- B) Ne

16. Můžeš za šikanu skončit v diagnostickém ústavu?

- A) Ano
- B) Ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Daniela Šafaříková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Školní šikana na II. stupni základní školy na Rychnovsku

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 26

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph. D.